

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14429415>

RIVOJLANAYOTGAN BOLAGA ATROFIDAGI INSONLARNING TA'SIRI

Mamadjanova Saidaxon Hamidjanovna

Namangan viloyati, Chust tumani, 2-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

mamadjanovasaidaxon@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada rivojlanayotgan bolaga atrofidagi insonlarning ta'siri muhokama qilinadi. Oila, maktab, do'stlar va jamiyat kabi turli omillar bolaning ruhiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rib chiqamiz. Oila bolaga ilk tarbiya manbai sifatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, otalarning tomonidan ko'rsatilgan muhabbat va e'tibor bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Maktab va o'qituvchilar bolaga bilim berish bilan birga, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda ham katta rol o'ynaydi. Do'stlar va tengdoshlar bolaga o'zini ifodalash va boshqalar bilan muloqot qilishni o'rgatadi, ammo salbiy do'stlar uning rivojlanishiga zarar yetkazishi mumkin. Jamiyat esa bolaning dunyoqarashi va ijtimoiy mas'uliyatini shakllantiradi. Shuningdek bola tug'ilishidan boshlab to rivojlanayotgan paytida bola uchun muloqot juda muhim hisoblanadi. Maqola bolaga atrofidagi insonlarning ta'sirining ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilib, uning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: rivojlanish, jamiyat, ijtimoiy rivojlanish, hissiy rivojlanish, tarbiya, ijtimoiy ko'nikmalar, dunyoqarash, o'ziga bo'lgan ishonch, salbiy ta'sir, ijobiy ta'sir.

THE IMPACT OF HUMANS IN ATROPHY ON THE DEVELOPING CHILD ABSTRACT

This article discusses the influence of the people around a developing child. We will look at how various factors such as family, school, friends and society affect a child's mental, social and intellectual development. The family is an important source of early education for a child, and the love and attention shown by parents increases the child's self-confidence. School and teachers, in addition to providing knowledge to a child, also play a major role in developing social skills. Friends and peers teach a child to express themselves and communicate with others, but negative friends can

harm their development. Society, on the other hand, shapes a child's worldview and social responsibility. Communication is also very important for a child from birth to the time of development. The article analyzes the positive and negative aspects of the influence of the people around a child and emphasizes its importance for his future success.

Keywords: *development, society, social development, emotional development, upbringing, social skills, worldview, self-confidence, negative impact, positive impact.*

KIRISH

Bolalik davri bu inson hayotining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi, chunki shu davr mobaynida bola ruhan va jismonan rivojlana boshlaydi. Bu jarayonda atrofidagi odamlarning ta'siri bolaga bevosita bog'liq. Oila bu bolani birinchi tarbiya maktabi hisoblanadi. Maktabda esa bilim olish bilan birga ijtimoiy muhitda bola o'z o'rnini topadi. Bu maqolada rivojlanayotgan bolaga atrofidagi insonlarning ta'siri va uning bola hayotidagi o'rni haqida tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bolalarning rivojlanishiga atrofidagi insonlarning ta'siri haqida ko'plab ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar mavjud. Ulardan biri Z. Fröbelning bolalar tarbiyasiga oid yondashuvlari va J. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi, L. Vygotskiyning ijtimoiy o'rganish modeli bolalarning rivojlanishida atrof-muhitning ta'sirini o'rganishda muhim o'rin tutadi.[3] Piaget bolalarning rivojlanishining tabiiy jarayon sifatida bo'lishi va uning tashqi omillar bilan bog'liqligini ta'kidlab o'tgan bo'lsa,[2] Vygotskiy esa o'zining ijtimoiy yondashuvini ilgari surgan. Uning fikricha, bola jamiyat va atrofdagi kishilardan o'rganadi va ulardan o'rgangan bilimlar uning psixologik rivojlanishini aniqlaydi.[1] Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" asarida oila, ayniqsa, ota va onaning bola tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati alohida ko'rsatib o'tilgan. Asarda, otaning bolaga bo'lgan munosabati, uning ichki dunyosi va kelajakdagi shaxsiy rivojlanishini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ota va ona o'rtasidagi o'zaro munosabatlar bolaning tarbiyasiga bevosita ta'sir etadi, bu esa uning shaxsiyatining shakllanishiga yordam beradi.[4]

METODLAR

-Amaliy tadqiqot

Ushbu metodda o'z tajribamizni yoki mavjud bo'lgan statistik ma'lumotlarni tahlil qilishimiz mumkin. Masalan, anketalar yoki intervyular o'tkazish orqali bolalarning rivojlanishiga ta'sir ko'rsata yotgan ijtimoiy muhitni o'rganish mumkin. Bu metod orqali ota-onalar yoki boshqa muhim shaxslarning bolalarga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida real ma'lumotlar to'planadi.

-Tajriba o'rganish

Bu metodda bir nechta bolalar ustida amaliyot o'tkaziladi. Bundan rivojlanayotgan bolaning muayyan bir guruhdagi, masalan, oila a'zolari, do'stlari yoki maktabdagi o'qituvchilari bilan o'zaro aloqalarini tahlil qilish mumkin. Ushbu metod bolalar rivojlanishidagi individual xususiyatlar va atrofdagi shaxslarning ta'siri o'rtasidagi o'zaro bog'lanishlarni aniqlashda foydali bo'ladi.

-Sotsiologik tahlil

Bu metod orqali atrofdagi insonlar, xususan oilaning roli va jamiyatning ijtimoiy normativlari qanday ta'sir qilishini o'rganish mumkin. Bolaning ijtimoiy va madaniy rivojlanishini, shuningdek, oilaviy muhit va maktabdagi o'qituvchilarining o'rnini tahlil qilishda qo'llaniladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Natijalar:

Bolalarning rivojlanishiga atrofidagi insonlarning ta'siri haqidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oila, maktab, do'stlar va jamiyat bolalar hayotida juda ham katta ahamiyatga ega. Ota-onaning bolaning hissiy ehtiyojlariga javob berishi, unga muhabbat va qo'llab-quvvatlashni ko'rsatishi uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. O'z navbatida, bu bola tomonidan ijtimoiy munosabatlar o'rnatishda muhim rol o'ynaydi.

Jamiyatning ta'siri bolalarning dunyoqarashiga va qadriyatlarimizni tushunishga yordam beradi. Jamiyatning ijtimoiy talablariga moslashishga bo'lgan qiziqish bolaning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

MUHOKAMA

Bolalar rivojlanishida atrofidagi insonlarning ta'siri ko'plab omillar bilan bog'liq hisoblanadi. Oila – bu bolaning birinchi va eng muhim tarbiya maktabi hisoblanadi. Ota-onalarning bolaga munosabati, uning hissiy ehtiyojlarini qondirishga bo'lgan yondashuvlari bolaning kelajakdagi ijtimoiy va hissiy holatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, oila tarkibidagi muammolar, masalan, ota-onalar o'rtasidagi janjallar yoki ota-onaning bolaga yetarlicha e'tibor bermasligi, bolaning rivojlanishida salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Bu masalada, ilgari o'rganilgan nazariyalarga murojaat qilganda, Vygotskiyning ijtimoiy o'rganish nazariyasi bolalar rivojlanishining ijtimoiy kontekstga qanchalik bog'liqligini ta'kidlaydi.[1] Maktab muhitida esa bolaning rivojlanishi ko'plab o'qituvchilar va tengdoshlar bilan aloqada bo'lishiga bog'liqdir. Maktabdagi ijobiy muhit bolaga bilim olish, o'zini ifodalash va yangi ko'nikmalarni egallashda yordam beradi. Salbiy muhit yoki noto'g'ri pedagogik yondashuvlar esa bolani o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytirishi mumkin. Bu jihatdan, Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalarning mustaqil fikrlash va bilimlarni o'zlashtirish qobiliyatlarini oshirishda ijtimoiy muhitning o'rnini alohida ta'kidlaydi.[2] Jamiyatdagi ijtimoiy normalar, qadriyatlar va stereotiplar bolalarning o'zligini anglashida katta rol o'ynaydi. Jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy talablar, masalan, gender rollari yoki irqiy stereotiplar bolalarning o'ziga bo'lgan qarashlarini shakllantiradi. Shu sababli, jamiyatning ijtimoiy talablari bolalar uchun ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Qisqa qilib aytganda, bolaning rivojlanishi ko'plab ijtimoiy omillarning ta'siri ostida kechadi. Shu bois, bolalarga atrofidagi insonlar tomonidan to'g'ri qo'llab-quvvatlash, tarbiya va e'tibor ko'rsatish, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun juda muhim hisoblanadi.

XULOSA

Rivojlanayotgan bolaga atrofidagi insonlarning ta'siri juda katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Bolaning ijtimoiy rivojlanishida ota-ona, o'qituvchilar, do'stlar va boshqa yaqin kishilarning roli beqiyosdir. Ammo, salbiy omillar ya'ni oiladagi noxush holatlar va do'stlar bilan janjallar ham bolaga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois,

bolaga atrofidagi insonlarning ta'siri juda muhim hisoblanadi. Shuningdek, bola bilan yanada mustahkam va ijobiy munosabatlar o'rnatish, uni qo'llab-quvvatlash orqali uning ruhiy holati va o'ziga bo'lgan ishonchi mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Vygotsky, L. S. (1978). "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes". Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1972). "The Psychology of the Child". Basic Books.
3. Fröbel, F. (1887). "The Education of Man" . D. Appleton & Company.
4. Qodiriy, A. (1927). O'tkan kunlar. Toshkent: "Yangi avlod".